שלא יהו מכוונות בשלמא לרבא כי היכי דליהויין הללו שוחקות והללו עצבות אלא לאביי קשיא אמר לך אביי אימא אמת כלאים באמה בת ששה והא מדקתני סיפא רשב"ג אומר כל אמות שאמרו חכמים בכלאים באמה בת ששה ובלבד שלא יהו מצומצמות מכלל דתנא קמא כל אמות קאמר אמר לך אביי ולאו מי איכא רשב"ג דקאי כוותי אנא דאמרי כרשב"ג לאביי ודאי תנאי היא לרבא מי לימא תנאי היא אמר לך רבא רשב"ג הא אתא לאשמועינן אמת כלאים לא יצמצם ולימא אמת כלאים לא יצמצם באמה בת ששה למעוטי מאי לאו למעוטי אמת סוכה ואמת מבוי לא למעוטי [א] אמה יסוד ואמה סובב דכתיב [1] ואלה מדות המזבח באמות אמה אמה וטפח וחיק האמה ואמה רחב וגבולה אל שפתה סביב זרת האחד וזה גב המזבח [א] חיק האמה זה יסוד ואמה רחב זה סובב וגבולה אל שפתה סביב אלו הקרנות וזה גב המזבח זה מזבח הזהב: [ב] אמר ר' חייא בר אשי אמר רב [ב] שיעורין חציצין ומחיצין הלכה למשה מסיני שיעורין דאורייתא הוא דכתיב [2] ארץ חטה ושעורה וגו' [ג] ואמר רב חנן כל הפסוק הזה לשיעורין נאמר חטה לכדתנן [ד] [ג] הנכנס לבית המנוגע וכליו על כתיפיו [ה] וסנדליו וטבעותיו בידיו הוא והם טמאין מיד [ד] היה לבוש כליו וסנדליו ברגליו וטבעותיו באצבעותיו הוא טמא מיד והן טהורין עד שישהא בכדי אכילת פרס פת חיטין ולא פת שעורין מיסב ואוכל בליפתן שעורה [ו] דתנן [ה] עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל גפן כדי [ו] רביעית יין לנזיר

תאנה

שלא יהו מכוונות. כדמפרש ואזיל שיהו אמות כלאים שוחקות ושל מבוי וסוכה עצבות: **אלא לאביי קשיא.** הא דקתני כל אמות באמה בת ששה: **אימא אמת כלאים באמה בת ששה.** והכי קאמר כל אמות שאמרו בכלאים באמה בת ששה ובלבד שלא יהו מכוונות מצומצמות אלא גדולות בטפחים שוחקות: **לאביי ודאי תנאי היא.** דלא מצי לאוקמי לרבנן כוותיה דהא כל אמות קאמרי: **לרבא מי לימא תנאי היא.** מי אמרינן רבן שמעון בן גמליאל פליג עליה למימר אמת כלאים באמה בת ששה אבל שאר אמות כגון סוכה ומבוי באמה בת חמשה או דילמא פרושי קא מפרש רבן שמעון בן גמליאל למילתייהו דרבנן דאמרי ובלבד שלא יהו מכוונות דיש מהן שוחקות ויש מהן עצבות ולא פירשו איזה מהן שוחקות ואיזה מהן עצבות ואתא איהו לפרושי דהנך דכלאים ליהוו שוחקות כדקתני ובלבד שלא יהו מצומצמות והכי אדכר כלאים ולא למעוטי שאר אמות להיות בנות חמשה אלא למעוטינהו דלא ליהוו שוחקות: **הא אתא לאשמועינן אמת כלאים לא יצמצם.** ולפרושי מילתיה דתנא קמא הוא דאתא ולא למעוטי שאר אמות מבת ששה: **לא למעוטי אמה יסוד ואמה סובב.** דלאו בנות ששה הן: **באמות אמה אמה וטופח.** באמות קטנות בת חמשה שיש באמה בת ו' בינונית אמה וטפח מאלו: **חיק האמה.** נמדד באמות קטנות וכן אמה רוחב וכן גבולו על שפתו זרת האחד וזה גב המזבח כולן באמות קטנות הללו: **חיק האמה זה יסוד.** חיק על שם שהוא חיקויו ותיקונו של מזבח מלמטה: **אלו הקרנות.** שהן אמה על אמה והאי דכתיב זרת האחד מאמצעית רחבו של קרן מודד [ס] זרת שהוא חצי אמה לכל רוח דהוי אמה על אמה: **וזה גב המזבח.** כלומר באמה קטנה זו נמדדה אמה של מזבח הזהב דכתיב ביה אמה ארכו ואמה רחבו (שמות ל). ובמסכת מנחות בפרק שתי הלחם (ד' נז:) מפרש ליה להאי קרא דאמה יסוד דקאמרי בקטנה לאו ברוחב כניסת היסוד אלא בגובה עלייתו דאמר מר עלה אמה וכנס אמה זהו יסוד אבל רוחב הכניסה באמה בת ששה ואמה סובב כניסה דילה באמה קטנה ולא ה' אמות של עליית גובהה באמה קטנה כדתנן [י] עלה חמש וכנס אמה זה הסובב וקרנות לא שנא גובהן ולא שנא רוחבן באמה קטנה: הג"ה. כאשר מפורש בקונט' שמע רבינו מר' יעקב בר יקר ועתה חזר בו דקשיא ליה מה שתרגם יונתן אמה אמה וטפח אמתא דהיא אמתא ופשך ונמלא דבאמה גדולה מיירי ועוד אם כדברי הזקן לא היה לו לכתוב וחיק כי אם חיק האמה ופירש [א] לנו רבינו הכי למעלה [ס] הזכיר מדות המזבח והאריאל שתים עשרה אמה ושאר מדותיו ועתה כך אמר הכתוב אלה מדות המזבח שאמרתי לך הכל נמדדו באמה שהיא אמה וטפח וחיק שהוא יסוד אינו נמדד אלא באמה שהיא אמה קטנה ולא באמה שהיא אמה וטפח ועתה דברי יונתן בן עוזיאל קיימין כך שמעתי ועיקר. ע"כ הג"ה: **שיעורין.** שנתנו חכמים לכל דבר כגון כזית דם חלב פיגול ונותר וכזית מן המת שמטמא באהל ושאר שיעורין דמפרש לקמן: **חציצין.** חציצה הפוסלת בטבילה: **ומחיצין.** הלכות מחיצה שתהא גבוהה עשרה וכן שאר הילכותיה הלכה למשה מסיני: **לשיעורין נאמר.** וכל אלו משערין בהן דברים אחרים: **כליו על כתיפיו וסנדליו וטבעותיו בידיו** [ט]. שאינן מלובשין בו דרך מלבוש דומיא דכליו על כתפיו: **הוא והן טמאין מיד.** שאף הן באין אל הבית וכתיב והבא אל הבית (ויקרא יד): **היה לבוש כליו.** וכן כולם דרך לבישתן קרויין בגדיו ובטלין אגלו וכתיב (שם) והאוכל בבית יכבס את בגדיו ודרשינן בתורת כהנים [מצורע פרשה ז] מקראי דהאי אוכל לאו אכילה ממש הוא אלא שישהא ובביאה בלא שהייה אינו מטמא בגדים: **פרס.** ד' ביצים הן מזון סעודה בינונית. פרס לשון פרוסה ששיעורהו בחצי ככר האמור בעירוב דבעינן מזון ב' סעודות ותנן התם חציה לבית המנוגע בפרק כילד (לקמן ד' פב:): **פת חיטין.** אין שוהה בה כפת שעורין: **מיסב.** שהייה זו בהסיבה שיערוהו ולא בנאכלת בעמידה והולך ובא שהוא שוהה באכילתו יותר: **ואוכלה בליפתן.** שנאכלת מהר: **ואינו מטמא באהל.** שום עצם בלא בשר עד שיהא שם שדרה שלימה או גולגולת או רוב בנינו ב' שוקיים וירך אחת או רוב מניינו קכ"ה אברים: **רביעית יין לנזיר.** לחייבו מלקות:

גרוגרת

ואלה מדות המזבח באמות אמה אמה וטופח. פי' בקונט' באמות קטנות שיש באמה בינונית אמה וטפח מאלו וקשה דלא הוה ליה למיכתב וחיק בוי"ו כיון דקאי [א] אאמות ונראה כמו שפירש"י בפירוש יחזקאל דפירש באמות אמה אמות גדולות שיהא אמה וטופח בשל אמה בת ה' וכן תרגם יונתן באמתא דהיא אמתא ופשך וקאי אשאר אמות המזבח וחיק [ב] האמות הוו קטנות: **גפן** כדי רביעית יין לנזיר. פרש"י לחייבו מלקות וקשה דלא הוה דומיא דאחריני דמשערינן בהו מילי אחריני ונראה כפרש"י דסוכה (ד' ו.) דפירש שאם אכל ענבים וחרצנים וזוגים מגפן איכא למ"ד ברביעית וזה ביין משערינן שיקח כוס מלא יין וישים בו עלין ולולבין כשיעור מה שאכל ואם יצא רביעית חייב ואם היה בא לשער במים היה יוצא רביעית בפחות שאין נגדשין על שפת הכלי כמו יין וכה"ג תניא בתוספתא [ט] כיצד יעשה מביא כוס מלא יין ומביא זית אגורי ונותן לתוכו ושופע אם שתה כיוצא בו חייב ואם לאו פטור דברי ר' עקיבא רבי אלעזר בן עזריה אומר אינו חייב עד שישתה רביעית יין ואתיא לשמעתין כרבי אלעזר בן עזריה ובפ' ג' מינין (נזיר ד' לד.) תנן אינו חייב עד שיאכל ענבים כזית משנה ראשונה אמרו עד שישתה רביעית יין רבי עקיבא אומר אפי' נזיר ששרה פתו ביין ויש בו כדי לצרף כזית חייב וקאמר בגמ' ת"ק מדמי להו אסורי נזיר אכילה לשתיה פירוש ת"ק היינו משנה ראשונה מדמה אכילה לשתיה ובעי באכילת עלין ולולבין נמי רביעית ונקט במתניתין שתייה משום דאכילה מינה ילפינן וטעמא משום דכתיב לא ישתה תרי זימני ולא חש לפרש [ל] שם טעמא [ג] דר' עקיבא כיון דאמר קרא וענבים לחים ויבשים לא יאכל מה אכילה בכזית אף כל בכזית והא דנקט אכילה במשנה אחרונה משום דשתיה ילפינן מינה וכל חד נקט מידי דיליף מיניה וא"ת ומ"מ מאי נפקא מינה לשער ביין והלא כלי המחזיק רביעית הוא בילה ומחלה ומה שמפיל בילה ומחלה בין יין ובין מים אם שיעור עלין ולולבין שאכל יפילו כל כך חייב וי"ל דנפקא מינה אם יש כלי שמחזיק מה שמפיל בילה ומחלה מן היין שלא ישער עלין ולולבין בכוס מלא מים עד שיתמלא הכלי שזה הכלי אינו מחזיק בילה ומחלה מן המים שאינן עבין כמו יין ונמלא שאין הכלי זה רביעית ודוחק: הגה"ה. וקשה דשמעתין אתיא דלא כמשנה אחרונה ועוד דבספרים ישנים מצא ר"ת דגרסינן בנזיר (ד' לח:) תנא קמא לא מדמי להו לכל איסורי נזיר לאכילה משמע להך גירסא דבאכילה לא פליגי אלא הוי לכולי עלמא בכזית וכן משמע בירושלמי דלא פליגי באכילה דקאמר משנה

ראשונה

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פ"ב מהלכות בית הבחירה הל' ו [והלכה ז]:
יד ב מיי' פי"ד מהלכות מאכלות אסורות הלכה ב:
טו ג מיי' פט"ז מהל' טומאת צרעת הל' ז סמג עשין רלט:
טז ד מיי' שם הלכה ו:
יז ה מיי' פ"ג מהלכות טומאת מת הלכה ב סמג עשין רלח:
יח ו מיי' פ"ה מהלכות נזירות הלכה ב סמג לאוין רנ:

תורה אור השלם

1. וְאֵלֶּה מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ בָּאַמּוֹת אַמָּה אַמָּה וָטֹפַח וְחֵיק הָאַמָּה וְאַמָּה רֹחַב וּגְבוּלָהּ אֶל שְׂפָתָהּ סָבִיב זֶרֶת הָאֶחָד וְזֶה גַּב הַמִּזְבֵּחַ: יחזקאל מג יג
2. אֶרֶץ חִטָּה וּשְׂעֹרָה וְגֶפֶן וּתְאֵנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ זֵית שֶׁמֶן וּדְבָשׁ: דברים ח ח

רב נסים גאון

ממנו. ואלה מדות המזבח ובאמה וטפח פירוש שתהא יתירה על חברתה טפח. **עד שישהה בכדי אכילת פרס.** תמצא עיקר דיליה בתורת כהנים. והאוכל בבית, אין לי אלא אוכל, אם [א] סופנו לרבות את האוכל אע"פ שאינו שוכב, מה תלמוד לומר האוכל והשוכב, אלא ליתן שיעור לאוכל כדי שיאכל שוכב. וכמה הוא שיעור אכילת פרס, פת חטים ולא פת שעורים וכו'.

[א] בתו"כ לפנינו הגי' אלא ליתן שיעור לשוכב כדי שיאכל וע"ש מה שדחקו הרא"ס והק"א בזה אכן גי' רבינו נכונה יותר ומזה למדו חז"ל דמשערין האכילה כאוכל בהסיבה.

רבינו חננאל

כרם והזורע בו אינו עובר משום לא תזרע כרמך כלאים דברי ר"ש. והנה מה שיש בו כ' טפחים נמצאו בו ד' אמות באמה בת ה' טפחים ואתה מתירו לזרוע בו, הנה לקולא. ופריק רב נחמן אילו דברי ר' שמעון הן, ואנא דאמרי כרבנן דפליגי עליה, ואמרי (הנה) [הרי] זה כרם. איבעית אימא אפי' כר' שמעון, מאי אמות כלאים דקאמר רוב אמות של כלאים באמה בת ו' טפחים היכא דאיכא לחומרא, אבל הני דרצופין באמה בת ה' טפחים. **רבא** אמר רב נחמן אמת סוכה ואמת מבוי נמי בת ששה הן. ומיהו טפחים עציבות פי' האצבעות דחוקות זו עם זו. ושל כלאים פי' האצבעות שוחקות מרווחות כדרך השוחק שפוסק שפתיו והעצב מדביקם. ומותבינן לאביי כל אמות שאמרו באמה בת ו' טפחים ובלבד שלא יהיו מכוונות. כלומר לא יהיו עציבות שוחקות ולא השוחקות עציבות כרבא, אלא לאביי קשיא. ופריק אביי אנא דאמרי כרשב"ג. ועמדה לאביי בתנאי. **ורבא** אמר לך כולי עלמא באמה בת ו' טפחים אית להו, ולא פליגי אלא בצימצום. ת"ק סבר יצמצם [ורשב"ג סבר דאמת כלאים לא יצמצם]. אלא [הא דקתני אמת כלאים בת ו' טפחים, למעוטי אמת יסוד ואמת סובב, דכתיב ואלה מידות המזבח באמות אמה אמה וטפח וחיק האמה ואמה רוחב וגו'. חיק האמה זה יסוד, ואמה רוחב זה סובב, וזה מפורש במנחות באר היטב פרק שתי הלחם בלשונות. אמר רב חייא בר אשי אמר רב, שיעורין חציצין ומחיצו' הלכה למשה מסיני. שיעורין דאורייתא נינהו ארץ חטה ושעורה וגו'. ואמר רבי יוחנן פסוק זה כולו לשיעורין נאמר, חטה דתנן הנכנס לבית המנוגע וכליו על כו' פירשנוהו במסכת סוכה

מסורת הש"ס

א) מנחות נז:, ב) סוכה ה: יומא פ., ג) ברכות מא: סוכה ה:, ד) נגעים פי"ג מ"ט חולין עא: ת"כ פ' מצורע פרשה ז, ה) וסנדליו בידיו וטבעותיו בקומצו כ"ה בס"א, ו) אהלות פ"ב מ"ג, ז) [מדות פ"ג מ"א], ח) [עי' רש"ש], ט) בס"א: וסנדליו בידו וטבעותיו בקומצו, י) [ופירש"י דברכות מא.], כ) [נזירות רפ"ד], ל) ולא חש לפרש אלא טעמא דר"ע. כצ"ל מהרש"א,

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ואלה וכו' כיון דקאי אבאמות ונראה: (ב) בא"ד וחיק האמה היו קטנות: (ג) ד"ה גפן וכו' ולא חש לפרש שם טעמא ורבי עקיבא. נ"ב ע"ש בדף ל"ח ע"ב:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה אלו הקרנות וכו' זרת שהוא חצי אמה. עי' לקמן דף כא ע"א ובתוס' שם ד"ה א' מג':

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה הג"ה כאשר מפורש בקונט' וכו' כי אם חיק האמה ופי' כו'. נ"ב וג"ז ק' להולמו דאינו נזכר וחיק האמה במה נמדד. אבל בתוספתא (כלים ב"מ פ"ו) מפרש ר"מ בהדיא דכתיב אמה אמה כו' ב' מיני אמות א' אמה וא' באמה וטפח ומפר' והולך כו' והאראל כו':

מוסף רש"י

חיק האמה זה יסוד. דעלה אמה וכנס אמה (מנחות נז:). **אלו הקרנות.** דמאמצעית האבן מודד והוא זרת לכל רוח דהיינו אמה על אמה, זרת חצי אמה (שם). **וזה גב המזבח.** כלומר ובאמה זו יהא נמי מזבח הזהב (שם). **שיעורין.** של איסורים, כגון כזית לכל אכילת איסור וככותבת ליום הכפורים (סוכה ה:). **הלכה למשה מסיני.** אלו שלשה נשאלו בבית המדרש מנין להם, מן התורה, והשיבו שהלכה למשה מסיני הם ושמען השומע וסדרן כסדר ששמען (סוכה לד.). **כל הפסוק הזה לשיעורין נאמר.** לא בא הכתוב להודיע שבח חשיבות הפירות בטעם שלהם אלא שבחה של ארץ ישראל שיש בה פירות ששיעורי תורה נתלין בהן (ברכות מא.) שאפילו בדברי תורה צריכין לשער בפירותיה איסורין שבתורה (סוכה ה:). **הנכנס לבית המנוגע.** כתיב (ויקרא יד) והבא אל הבית יטמא עד הערב, ולא כתיב כבוס בגדים, והאוכל בבית יכבס את בגדיו (שם) בשוהה שיעור אכילה, ואפילו לא יאכל, מדכתיב בתריה והשוכב בבית יכבס את בגדיו, הלכך הנכנס בו ונושא את בגדיו עמו שלא כדרך מלבושו, אין אלו בגדיו וטמאים מיד, שאף בהן אני קורא והבא אל הבית, וכשהוא לבוש בהן בעי שהייה (ברכות מא. ובעי"ז סוכה ה:). **וטבעותיו בידיו.** בקומצו שלא כדרך מלבוש (חולין עא.) דומיא דסנדליו (סוכה שם). **הוא והן טמאין מיד.** בלא שהייה, דכתיב והבא אל הבית יטמא וכולהו בא אל הבית קרינא בהו (שם). **היה לבוש כליו כו'.** דאיקרי להו בגדיו, הוא טמא מיד. דכתיב והבא אל הבית יטמא, והן טהורין עד שישהא. דכתיב והאוכל בבית יכבס וגו', ודרשינן בת"כ אין לי אלא אוכל ושוכב, אוכל בלא שוכב, שוכב בלא אוכל, לא אוכל ולא שוכב מנין, ת"ל יכבס בגדיו, ריבה, שתי פעמים כתיב יכבס בגדיו, ואם סופנו לרבות הכל מה ת"ל והאוכל, ליתן שיעור לשוכב כדי אכילה, שאין טעון כיבוס בגדים עד שישהה כדי אכילה, וגופו טמא מיד, דהכי כתיב והבא אל הבית יטמא, ולא כתיב כיבוס בגדים, והאוכל בבית, דהיינו שוהה כדי אכילה, יכבס בגדיו (סוכה ו.). **אכילת פרס.** חצי ככר שעשיר בו חכמים את העירוב, שהוא כולו מזון שתי סעודות וחציו מזון סעודה אחת (ברכות מא. ובעי"ז סוכה ו.). **פת חיטין.** שהייתה מועטת משל שעורים (סוכה שם) נאכלת מהר (ברכות שם). **מיסב.** דרך הסבה, שהיא נאכלת מהר, שאינו פונה אנה ואנה (שם) דהיינו דרך אכילה, מי שהוא מיסב אינו עסוק באכילה ואינו טרוד בדברים אחרים (סוכה שם). **עצם כשעורה.** מן המת (שם). **ואינו מטמא באהל.** כשיעור זה, עד שיהא שדרה או גולגולת שלמה, או רוב מנין אברי אדם (שם) הלכה למשה מסיני הוא (ברכות שם). **גפן.** מה שיערו בו, כדי רביעית יין לנזיר. בשאר איסורי נזיר, דאיכא למ"ד במס' נזיר (לד:) דחרצנים וזוגין ועליו מצטרפין לשיעור רביעית יין, שאם יתנם לכוס מלא יין עד שיצא ממנו רביעית יין, ואין דומה המשער בכוס מלא מים למשער ביין, משום דיין עב הוא ואינו ממהר לצאת אלא נברך ונגדש על שפת הכוס יותר מן המים (סוכה שם ובעי"ז ברכות שם).